

Timo Aronkytö ja Markus Sovala

Uusimaa 2019

StV 20.4.2018

Uudistuksen toimeenpano ja voimantulon aikataulutukset sekä pilotit

Jotta uudistus olisi toimeenpantavissa asukkaiden ja henkilöstön näkökulmasta turvallisesti, käynnistyvän **maakunnan päätösvalta ja pilottien hallinta on turvattava.**

Käynnistyvän maakunnan päätösvalta on tarpeellista turvata mm. sallimalla maakuntien päättää valinnanvapauden aikataulusta ja laajuudesta pilottien kokemuksiin perustuen.

Maakuntien rahoitukseen liittyy huolia, mutta hallitus on luvannut niihin palata, eikä niitä käsitellä tässä yhteydessä MUUTOIN KUIN TOTEAMALLA ETTÄ KUSTANNUSPAINETTA VOIDAAN TEHOKKAASTI RAJOITTAA VAIHEISTAMALLA VALINNANVAPAUDEN TOTEUTUS.

Uudenmaan maakuntavalmistelun keskeinen tavoite on mahdollistaa maakunnan palvelutoiminnan käynnistyminen 1.1.2020. Edellä olevassa onnistuminen edellyttää, että maakuntavaalit järjestetään lokakuussa 2018, jolloin jää riittävä aika maakunnan palvelutoimintaan liittyvien päätösten tekemiseksi.

Maakunnan päätösvalta toteuttamisaikataulun osalta

- i. **Maakuntavaltuustolle** tulee säätää **mahdollisuus lykätä valinnanvapauden aloittamista vuoden 2022 alkuun saakka asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin osalta.**
- ii. **Maakuntavaltuustolla** tulee olla **oikeus päättää asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käyttökohteet ottaen huomioon maakunnan taloudellinen tilanne ja asukkaiden palvelutarve.** HE:n velvoittavuus käyttökohteiden osalta tulee poistaa ja rajaaminen suorittaa palvelukokonaisuuksien toimivuuden ja kustannustehokkuuden perusteella.
- iii. **Sote-keskus -markkinan avaamisen osalta maakunnalla** tulee olla **oikeus säätää avautumisvahtia taloutensa kantokyvyn ja oman tuotannon sopeuttamisen puitteissa.** Tämä voidaan toteuttaa:
 - a. antamalla maakunnalle **oikeus päättää** tarvitsemastaan **siirtymäajasta** (aloitushetki vuoden 2021 sijasta valittavissa vapaasti 2021-2024)
 - b. antamalla maakunnalle **oikeus myöntää listautuneille sote-keskus tuottajille vain osa** (kaikille sama osuus) **niiden suunnittelemista asiakaspaikoista.** Harkinta tulee voida perustaa maakunnan taloudelliseen kantokykyyn niin että aiheutuva siirtymäkustannus rajoitetaan maakunnan taloudellisen kantokyvyn puitteisiin. **Harkintavalta voidaan rajata koskeväksi esim. valinnanvapauden toteuttamisen kolmea ensimmäistä vuotta.**

Terveystalouden osalta perustason (tuleva sote-keskustoiminta) julkisten palveluiden kattavuus on tällä hetkellä Uudellamaalla laskentatavasta riippuen noin puolet. Hallituksen esitys laajentaa

maakuntien rahoitusvelvollisuuden koko väestöön eli tuo maakunnan rahoitusvastuun piiriin ehkä 600 000 uutta asiakasta.

Sote-keskusten osalta on todennäköistä, että nyt työterveyspalveluiden, yksityisten vakuutuksien tai henkilökohtaisen rahoituksen piirissä olevat asiakkaat listautuvat samoille yksityisille tuottajille joita he nytkin käyttäytyvät. Tästä aiheutuu helposti yli 100 miljoonan euron vuosittainen kustannus yksin Uudellamaalla vaikka samaan aikaan julkisten palveluiden tuotantokustannukset eivät supistu koska rahoitusvastuun piirissä olevien siirtymä ei vaikuta kustannuksia vähentävästi.

iv. Suunterveyden osalta valinnanvapauden voimaantuloa on lykättävä kunnes sen vaatima lisärahoitus on voitu maakunnille osoittaa.

Valinnanvapaus edellyttää palvelujen tuotteistusta ja hinnoittelua, joiden valmistelu vie 1-2 vuotta tarvittavien päätösten syntyisestä (maakunnan päätöksentekokyky syntyy vasta keväällä 2019).

Suoran valinnan sote-keskustoiminnan käynnistäminen edellyttää Uudellamaalla muutoksia palvelujärjestelmän rakenteessa. Esimerkiksi Helsingissä on luotu ns. terveys- ja hyvinvointikeskus – palvelumalli (integroitu perustason terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelukokonaisuus) jonka uudelleen järjestäminen sote-keskustoiminnaksi tulee vaatimaan esitetyn siirtymäajan.

Erityisesti on huomattava, että palvelupolkujen ja hoidon porrastuksen toimivuus on taattava. Epäselvissä tilanteissa on suuri riski että lähetesyöttö erikoissairaanhoidon kasvaa hallitsemattomaksi jos hoito ja hoitoketjut eivät toimi perustasolla. Toimivien palvelupolkujen mallinnus (esim. siirtyminen sairaalasta kotihoitoon tai palvelutaloon täytyy olla asiakasturvallista) vie 1-2 vuotta.

Valinnanvapauden pilotit

Uudenmaan kunnat ja kuntayhtymät ovat hakeneet osallistumista käynnistyviin valinnanvapauden pilotteihin. Haettu avustussumma on 70 milj. euroa. Kokemusten karttuminen piloteista on tarpeellista toimivan ja asiakaslähtöisen palvelujärjestelmän luomiseksi. Näin ollen olisi tarkoituksenmukaista jatkaa pilotointia valinnanvapauden käyttöönottoon asti.

PILOTTEIHIN MAAKUNNILLE ENEMMÄN JOUSTOA NIIN ETTÄ NE VOIDAAN SUUNNITELLA SOPIMAAN SAUMATTOMASTI YHTYKSEN VALINNAN VAPAUDEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSEN KANSSA.

LIITE:**@Uusimaa2019 // 10.4.2018**

Sovala, Aronkytö, IsoMauno ja Heikkilä

**VALINNANVAPAUDEN HALLITTU TOTEUTTAMINEN – ESITYKSIÄ
PYKÄLÄMUOTOILUIKSI**

Alla esitetään suppeat, yksinkertaiset muutokset lakiesityksien pykäliin, joilla asteittainen siirtymä valinnanvapauteen voidaan toteuttaa.

Siirtymäsäännöksen muotoilu sote-keskuksen osalta

Maakuntalain tarkoituksena on mm. edistää maakunnan kehittämistä ja sen toiminnan suunnitelmallisuutta ja taloudellista kestävyyttä sekä luoda maakunnalle edellytykset tukea asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa tasapainoista kehitystä. Maakunnan järjestämislain 7 §:ssä säädettyyn järjestämisvastuuseen kuuluu vastuu palvelujen tuottamistavasta. Maakuntalain 14 §:n mukaisessa palvelustrategiassa maakunta määrittelee tavoitteet muun muassa sille, miten laajasti ja missä palveluissa käytetään yksityisiä palvelun tuottajia.

Järjestämislain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertaiset, kustannusvaikuttavat ja tuottavuudeltaan hyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut koko maassa. Järjestämislain 23 §:n mukaan palveluntuottajan on järjestämislain mukaisessa toiminnassaan mm. noudatettava maakunnan palvelustrategiaa. Huomattavaa on, että järjestämislain 19 §:ssä säädetty valtioneuvoston ohjausmekanismi ei velvoita yksityistä palvelutuotantoa.

Valinnanvapauslakiehdotuksen voimaantulo on ongelmallinen sen vuoksi, että siinä ei ole säädetty siirtymäaikaa sosiaali- ja terveyskeskusten osalta. Voimaantulo ehdotetussa muodossa voisi vaarantaa maakunnan talouden kestävyuden sekä haitata maakunnan mahdollisuuksia tarjota asukkailleen riittävät ja yhdenvertaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.

Ratkaisuna ehdotukseen sisältyvien riskien vähentämiseksi valinnanvapauslain toiminnan aloittamista koskevaa säännöstä (88 §) muutettaisiin siten, että sosiaali- ja terveyskeskusten toiminta voitaisiin aloittaa maakunnan päätöksellä hallitusti vuosien 2021-2024 aikana. Mahdollinen toiminnan aloittamisen lykkääminen vuodesta 2021 tulisi perustella vuosittain palvelustrategiassa.

Lisäksi maakunta voisi sosiaali- ja terveyskeskusten toiminnan aloittamisen jälkeen kahden vuoden siirtymäkauden ajan päättää yksityisiä palveluntuottajia sitovasta sosiaali- ja terveyskeskusten kokonaiskapasiteetista.

Kokonaiskapasiteetti perustuisi maakunnan taloudelliseen tilanteeseen ja siitä päätettäisiin maakunnan valtuustossa. Kokonaiskapasiteetti muodostaisi jakokertoimen, joka rajoittaisi sosiaali- ja terveyskeskuksiin listautuvien asiakkaiden kokonaismäärää. Listautuneiden asiakkaiden määrä ei kuitenkaan voisi laskea alle 3000 henkilön palveluntuottajaa kohden. Kyseisen asiakasmäärän on arvioitu olevan edellytys sosiaali- ja

terveyskeskustoiminnan aloittamiselle. Näin sääntely ei muodostuisi markkinalle tulon esteeksi Samalla valinnanvapauslain 45 §:n 2 momentin säännöstä täydennettäisiin siltä osin, että palveluntuottajan suunniteltu asiakasmäärä olisi säännöksessä tarkoitettu tarpeellinen ja välttämätön tieto.

Esitettävillä muutoksilla turvattaisiin maakunnan kantokyky ja mahdollisuudet järjestää riittävät ja yhdenvertaiset palvelut kaikille asukkailleen sekä valinnanvapauden toteutuminen kaikille palveluntuottajille samojen objektiivisten perusteiden mukaisesti.

Esitettävät pykälämuutokset sote-keskuksen osalta

45 § 2 mom

Lisäksi ilmoituksessa on oltava seuraavat tiedot siltä osin kuin ne poikkeavat palveluntuottajien rekisterissä olevista tiedoista:

- 1) palveluyksikön nimi, sijainti ja yhteystiedot;
- 2) palveluyksikön toimipisteiden sijainti ja yhteystiedot sekä maantieteellinen alue, jolla palveluja on saatavilla, jos palveluja tuotetaan kiinteän toimipisteen ulkopuolelle;
- 3) palveluyksikön ja sen toimipisteiden tuottamat palvelut;
- 4) **suunniteltu asiakasmäärä sekä** arvio siitä, mikä osa palveluista tuotetaan itse omana toimintana ja mikä osa hankitaan muilta palveluntuottajilta;
- 5) palvelut, joita on tarvittaessa tarkoitus hankkia muilta palveluntuottajilta;
- 6) palvelutoimintaan osallistuvan henkilöstön määrä ja koulutus; sekä
- 7) palveluntuottajan ja palveluyksiköiden yhteyshenkilöiden nimet ja yhteystiedot.

88 §

Sosiaali- ja terveyskeskuksia koskeva siirtymäsäännös

Maakunnan on siirrettävä 18 §:n 1 ja 2 momentin mukaiset suoran valinnan palvelut tuotettaviksi sosiaali- ja terveyskeskuksiin **viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2024. Järjestämislain 14 §:n nojalla laadittavassa vuosittaisessa palvelustrategiassa on vuosina 2020-2022 esitettävä perusteet mikäli siirtoa ei esitetä tapahtuvan seuraavan kalenterivuoden alkuun mennessä.**

(2 mom. poistettu)

Maakunnan on tehtävä viimeistään **9 kk ennen toiminnan aloittamista** päätökset sosiaali- ja terveyskeskuksiin 18 §:n 2 momentissa tarkoitetuista palveluista, 42 §:ssä tarkoitetuista ehdoista sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluntuottajille sekä 10 luvussa tarkoitetuista sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluntuottajille suoritettavista korvauksista.

Jos yksityinen palveluntuottaja haluaa päästä sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluntuottajaksi, sen on tehtävä 45 §:ssä tarkoitettu ilmoitus maakunnalle viimeistään **7 kk ennen toiminnan aloittamista. Saatujen ilmoitusten perusteella maakunta saa sote-keskustoiminnan 2 ensimmäisen vuoden aikana asettaa 2 momentissa mainitussa ehdoissa suoran valinnan palveluntuottajia sitovan maakunnan kokonaisasiakasmäärän. Kokonaisasiakasmäärä rajoittaa kaikkien palveluntuottajien suunniteltua asiakasmäärää suhteellisesti yhtä paljon. Kaikilla palveluntuottajilla on oikeus niin halutessaan saada 3 000 asiakaspaikkaa. Maakunnan on tehtävä päätös yksityisen suoran valinnan palveluntuottajan hyväksymisestä kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen saapumisesta. Järjestämislain 14 §:n nojalla laadittavassa vuosittaisessa palvelustrategiassa on esitettävä perusteet mikäli kokonaisasiakasmäärää rajoitetaan.**

Yksityisen suoran valinnan palveluntuottajan tultua hyväksytyksi maakunnan on tehtävä 48 §:ssä tarkoitettu sopimus tämän kanssa viivytystä. Maakunnan on tiedotettava palvelujen siirtämisestä suoran valinnan palveluntuottajien tuotantovastuulle sekä valittavista sosiaali- ja terveyskeskuksista ja valintamenettelystä maakunnan asukkaille viimeistään 3 kk ennen toiminnan aloittamista. Maakunnan asukkaan on voitava ilmoittautua sosiaali- ja terveyskeskuksen asiakkaaksi viimeistään mainitusta ajankohdasta.

Asiakasseteli

24 §

Asiakassetelipalvelut

Maakunnan liikelaitoksen on tarjottava asiakkaalle asiakasseteli palvelustrategiassa määriteltyjen palveluiden saamiseksi. Asiakasseteli voidaan antaa seuraavissa palveluissa:

- 1) sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohdissa tarkoitettu sosiaalinen kuntoutus;
- 2) sosiaalihuoltolain 19 §:ssä tarkoitettu kotipalvelu;
- 3) sosiaalihuoltolain 20 §:ssä tarkoitettu kotihoito;
- 4) sosiaalihuoltolain 21 §:ssä, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 8 §:n 2 momentissa ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettut asumispalvelut;
- 5) sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettu vammaisten henkilöiden työtoiminta;
- 6) terveydenhuoltolain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu kotisairaanhoido;
- 7) terveydenhuoltolain 29 §:ssä tarkoitettuun lääkinällinen kuntoutukseen liittyvät terveydenhuollon ammattihenkilön yksittäiset vastaanottokäynnit.

Maakunta voi rajata asiakassetelin käyttöönoton laajuutta kussakin 1 momentissa tarkoitettussa palvelussa, jos se on **tarpeen** palvelukokonaisuuksien toimivuuden tai palvelujen kustannustehokkaan järjestämisen toteuttamiseksi. Maakunnan on lisäksi päätettävä perusteet, jotka maakunnan liikelaitoksen on otettava huomioon sen määriteltäessä asiakassetelillä annettavan palvelun tarkemman sisällön. Asiakasseteliä ei saa käyttää jos asiakas- tai potilasturvallisuus **tai maakunnan talouden kestävyys voi vaarantua**.

Maakunta ei voi ottaa asiakasseteliä käyttöön sellaisissa edellä todetuissa palveluissa, joissa asiakassetelin käyttöönotto voi vaarantaa maakunnan liikelaitoksen lakisääteisistä tehtävistä suoriutumisen

Maakunnan on päätettävä, että asiakasseteliä on käytettävä maakunnan liikelaitoksen tuottamisvastuulle kuuluvissa muissakin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa palveluissa silloin, kun asiakas ei pääse maakunnan liikelaitoksen palveluihin terveydenhuoltolain 52 §:n 3 momentin mukaisessa määräajassa.

Maakunta voi lisäksi päättää, että asiakasseteliä käytetään muissakin kuin 1 ja 4 momentissa tarkoitetuissa palveluissa. Maakunnan on määriteltävä asiakassetelillä maksettaviksi palveluiksi riittävä määrä palveluja hoidon saatavuuden määräaikaisten, palvelujen saatavuuden, saavutettavuuden ja palvelukokonaisuuksien toimivuuden edistämiseksi sekä sen varmistamiseksi, että myös muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan mahdollisuus valita palveluntuottaja. Maakunnan tulee säännöllisesti seurata sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjontaa alueellaan.

Päätätessään 2 ja 3 momentin perusteella asiakassetelin käytön laajuudesta sekä 4 ja 5 momentin perusteella muista asiakassetelipalveluista, maakunnan on otettava asiakassetelin tarkemmasta käytöstä päätätessään huomioon järjestämislain 26 §:ssä tarkoitettut sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet, maakunnan asukkaiden tarpeet ja järjestämislain 14 §:ssä tarkoitettun maakunnan palvelustrategian ja sen linjaukset muilta tuottajilta hankittavista palveluista. Asiakassetelin arvo on

määriteltävä siten, että asiakkaalla on tosiasiallinen mahdollisuus valita sillä maakunnan hyväksymä palveluntuottaja. Asiakasetelin arvoa määriteltäessä on lisäksi otettava huomioon kustannukset, jotka aiheutuisivat maakunnan liikelaitokselle vastaavan palvelun tuottamisesta.

Maakunta ei voi sisällyttää asiakasetelillä maksettaviin palveluihin palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, jollei tehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle ole säädetty erikseen.

Pilotointi

93 §

Suoran valinnan palveluiden kehittämiseksi toteutetaan pilotointi vuosina 2018-2021. **Pilotointia voidaan jatkaa maakunnan päätöksellä kunnes maakunta on siirtänyt kaikki valinnanvapauslain 18 §:n 1 ja 2 momentin mukaiset suoran valinnan palvelut tuotettaviksi sosiaali- ja terveyskeskuksiin.** Pilotoinnin tarkoituksena on saada kokemusta suoran valinnan palveluista ja tukea sosiaali- ja terveyskeskusten ja suunhoidon yksiköiden toiminnan käynnistämistä. Pilotointi toteutetaan noudattaen 3 luvun säännöksiä ja se voi koskea 18 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja palveluja.

(Poisto) Pilottien hallinnointi siirtyy vuoden 2020 alusta asianomaisille maakunnille.